

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Διδάσκουσα: Λέττιου Μαρία

Εξάμηνο σπουδών: 3ο και 4ο (3Ω)

Κωδικός Μαθήματος: ΚΤ1380

Είδος Μαθήματος: ΤΥ

Μονάδες ECTS: 6

Στόχος και περιγραφή του μαθήματος:

Σκοπός του μαθήματος είναι οι φοιτήτριες/τές του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης να γνωρίσουν και να εξοικειωθούν με τις βασικές έννοιες, αρχές και διδακτικές προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή καθώς και τα στάδια της καλλιτεχνικής ανάπτυξης του παιδιού. Οι καθιερωμένες θεμελιώδεις αξίες και «πιστεύω» της διδακτικής των εικαστικών τεχνών εξετάζονται μέσα από την θεωρητική διερεύνηση των κατευθύνσεων που διαμορφώθηκαν τον 20ο αιώνα. Οι φοιτήτριες/τές γνωρίζουν τις απόψεις των πιο σημαντικών παιδαγωγών τέχνης του 20ου αιώνα και αναστοχάζονται στις ποικίλες εικαστικές διδακτικές προσεγγίσεις που εφαρμόζονται στην προσχολική αγωγή (π.χ. μοντέρνα διδασκαλία, παιδική και σχολική τέχνη). Επιπλέον οι φοιτήτριες/τές εξοικειώνονται με τις σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις του 21ου αιώνα, του οπτικού και του υλικού πολιτισμού και της διερευνητικής εικαστικής μάθησης έτσι ώστε να είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν κατάλληλα τα σύγχρονα προγράμματα σπουδών των εικαστικών στον σχεδιασμό δραστηριοτήτων και πρότζεκτ για το νηπιαγωγείο. Μέρος του μαθήματος αποτελεί η βιωματική εικαστική διερεύνηση (research in studio art), όπου καλούνται οι φοιτήτριες/τές να αναπτύσσουν τις δημιουργικές, καλλιτεχνικές και διερευνητικές ικανότητές τους σε εικαστικά έργα με την χρήση ποικίλων εργαλείων, μέσων, καλλιτεχνικών υλικών και διαδικασιών. Και στα δύο μέρη του μαθήματος, θεωρητικό και εργαστηριακό (studio art class), αξιοποιείται το εργαλείο του εικαστικού σημειωματάριου (sketchbook) έτσι ώστε οι φοιτήτριες/τές να έχουν την δυνατότητα να δομήσουν την ταυτότητά τους μέσα από τους τρεις ρόλους του καλλιτέχνη, ερευνητή και εκπαιδευτικού με βάση το θεωρητικό μοντέλο της A/r/tography (Artist / researcher / teacher).

Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση του μαθήματος, οι φοιτητές/τριες αναμένεται να:

- κατανοήσουν τις βασικές αρχές και τα περιεχόμενα της σύγχρονης εικαστικής αγωγής.
- συσχετίζουν τις δημοφιλείς, καθιερωμένες και θεμελιώδεις έννοιες της εικαστικής αγωγής με τις εξελίξεις των εικαστικών τεχνών καθώς και των κοινωνικών επιστημών κατά την διάρκεια του 20ου και 21ου αιώνα.
- αναγνωρίζουν τα στάδια της καλλιτεχνικής ανάπτυξης του παιδιού μέσα από τα έργα τους.
- καλλιεργήσουν τις προσωπικές τους δεξιότητες στην χρήση υλικών, τεχνικών και καλλιτεχνικών διαδικασιών (παραδοσιακά και νέα τεχνολογικά μέσα).
- χειρίζονται τις δημιουργικές στρατηγικές της σύγχρονης τέχνης για την παραγωγή προσωπικού νοήματος στα έργα τους.
- εξοικειωθούν με την οργάνωση εικαστικών δραστηριοτήτων για την προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση γίνεται με γραπτή εξέταση στο τέλος του εξαμήνου καθώς και την παρουσίαση των καλλιτεχνικών εργασιών (καλλιτεχνικό πορτφόλιο και εικαστικό σημειωματάριο – sketchbook) που γίνονται κατά την διάρκεια των μαθημάτων. Η παρακολούθηση των μαθημάτων είναι απαραίτητη, καθώς κατά τη διάρκειά του γίνονται βιωματικές εργασίες για την κατανόηση των θεωρητικών θεμάτων καθώς και εικαστικά έργα με ποικίλα υλικά και διαδικασίες. Η/ο φοιτήτρια/τής έχει δικαίωμα να συμμετέχει στην γραπτή εξέταση μόνο εάν έχει ολοκληρώσει το 50% των καλλιτεχνικών εργασιών (εικαστικά έργα και εικαστικό σημειωματάριο – sketchbook). Η τελική αξιολόγηση προκύπτει από τον μέσο όρο του βαθμού στις καλλιτεχνικές εργασίες και της τελικής γραπτής εξέτασης. Βασική προϋπόθεση για την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος είναι ο βαθμός και στα δύο μέρη να είναι πάνω από τη βάση (5).

Το εικαστικό σημειωματάριο (Sketchbook) (ή το οπτικό ημερολόγιο/ ερευνητικό εργαλείο του καλλιτέχνη / δασκάλου)

Το οπτικό ημερολόγιο του καλλιτέχνη / δασκάλου είναι ένα χρήσιμο εργαλείο που χρησιμοποιείται και στο εικαστικό εργαστήριο αλλά και στην σχολική τάξη. Ως εργαλείο το καλλιτεχνικό εργαστήριο προσφέρει την δυνατότητα διαμόρφωσης των καλλιτεχνικών ιδεών μέσα από την οπτικοποίησή τους σε σχέδια, προσχέδια, πλάνα, αρχεία εικόνων και καταγραφή κριτικών σκέψεων. Ενώ ως εργαλείο στην σχολική τάξη προσφέρει μια καλλιτεχνικής βάσης ερευνητική και αναστοχαστική προσέγγιση των παιδαγωγικών γεγονότων. Ταυτόχρονα, η εικονογραφημένη μορφή σε αντίθεση με τις κειμενικές καταγραφές συμβάλλει στην διαμόρφωση της ταυτότητας του δασκάλου ως δημιουργικού ατόμου (εικ. 1).

Εικόνα 1

Φάκελος εικαστικών εργασιών (art portfolio)

Ο φάκελος εικαστικών εργασιών (art portfolio) είναι το σύνολο των εικαστικών εργασιών που θα ολοκληρώσουν κατά την διάρκεια του εξαμήνου στο εικαστικό εργαστήριο. Αυτές οι εργασίες γίνονται κατά την διάρκεια των μαθημάτων σύμφωνα με τις οδηγίες και τους στόχους που τίθενται στο μάθημα σχετικά με τις καλλιτεχνικές τεχνικές και διαδικασίες.

Η συμμετοχή στα μαθήματα συμβάλει στην σωστή ολοκλήρωση των εικαστικών εργασιών.

Στο τελευταίο μάθημα του εξαμήνου κάθε φοιτήτρια/ής οργανώνει μια μικρή έκθεση με τις καλλιτεχνικές εργασίες ως ένα «κινητό μουσείο» (Εικ. 2).

Εικόνα 2

Διδακτική μεθοδολογία

Σύγχρονη διά ζώσης μάθηση: Εβδομαδιαίο μάθημα, το οποίο αποτελείται από δύο μέρη:

A) Θεωρητικό μέρος. Γίνονται διαλέξεις ενώ οι φοιτήτριες/τές συμμετέχουν σε ομαδικές δραστηριότητες που περιλαμβάνουν μελέτη, διερεύνηση και συζήτηση των θεωρητικών θεμάτων.

B) Εικαστικό εργαστήριο. Οι φοιτήτριες/τές συμμετέχουν στα εικαστικά εργαστήρια (studio art class) όπου εξερευνούν και πειραματίζονται με ποικίλα εικαστικά υλικά, τεχνικές και διαδικασίες (παραδοσιακά μέσα και νέες τεχνολογίες).

Διδακτέα - εξεταστέα ύλη και βιβλιογραφία του μαθήματος:

Ως διδακτέα και εξεταστέα ύλη του μαθήματος θεωρούνται τα περιεχόμενα των διαλέξεων (αρχεία power point με τις διαλέξεις του μαθήματος που αναρτώνται στο e-class), το αντίστοιχο σύγγραμμα και τα κείμενα που περιλαμβάνονται στην βιβλιογραφία των θεματικών ενοτήτων.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Εβδομάδα	Ενότητα Μαθημάτων	Μάθημα	Περιεχόμενο
1 ^η	Εισαγωγή	Η διδασκαλία των εικαστικών τεχνών στην προσχολική αγωγή.	Θεωρία: Παιδική και σχολική τέχνη. Το εικαστικό σημειωματάριο – sketchbook στην εικαστική δημιουργία, στην διδασκαλία και στην έρευνα.

2 ^η	1. Η καλλιτεχνική και σχεδιαστική ανάπτυξη των νηπίων και των παιδιών	Το γραμμικό μοντέλο ανάπτυξης του Victor Lowenfeld.	Θεωρία: Τι σημαίνει καλλιτεχνική και σχεδιαστική ανάπτυξη των παιδιών; Από ποια καλλιτεχνικά στάδια διέρχεται το παιδί; Τι ρόλο παίζει το σχέδιο στην ζωή των μικρών παιδιών; 1ο Εικαστικό εργαστήριο: Ποια είναι τα μορφικά και δομικά στοιχεία στα εικαστικά; Η γραμμή. Το εικαστικό σημειωματάριο – sketchbook στην εικαστική δημιουργία, στην διδασκαλία και στην έρευνα.
3 ^η		Ερμηνεύοντας την παιδική ζωγραφική.	Θεωρία: Τι επιδιώκει το παιδί στο σχέδιο; Πως αναπαρίσταται ο κόσμος στο παιδικό σχέδιο; Ποιες προκαταλήψεις διέπουν την παιδική ζωγραφική και ιχνογράφημα; 2ο Εικαστικό εργαστήριο: Το σχήμα και η υφή.
4 ^η	2. Η δημιουργική ικανότητα και η δημιουργική προσωπικότητα.	Η δημιουργική ικανότητα και η δημιουργική προσωπικότητα.	Θεωρία: Τι είναι η δημιουργικότητα; Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της δημιουργικής προσωπικότητας; Ποια είναι τα στάδια της δημιουργικής διαδικασίας; 3ο Εικαστικό εργαστήριο: Ανθρωπομορφισμός, βιομορφισμός, ζωομορφισμός.
5 ^η	3. Ιστορία της Εικαστικής Αγωγής τον 20 ^ο αιώνα	Α) Η προσωπική δημιουργική έκφραση στην καλλιτεχνική αγωγή	Θεωρία: Τι πρεσβεύει η τάση της προσωπικής δημιουργικής έκφρασης στην καλλιτεχνική αγωγή; Ποιοι είναι οι βασικοί παιδαγωγοί της συγκεκριμένης προσέγγισης; 4ο Εικαστικό εργαστήριο: Το Χρώμα.

6 ^η		Β) Τα δομημένα διδακτικά προγράμματα στην καλλιτεχνική αγωγή	Θεωρία: Τι πρεσβεύουν τα δομημένα διδακτικά προγράμματα καλλιτεχνική αγωγή; Ποιοι είναι οι βασικοί παιδαγωγοί της συγκεκριμένης προσέγγισης; 5ο Εικαστικό εργαστήριο: Η «νεκρή φύση» και το σχέδιο εκ του φυσικού.
7 ^η		Γ) Κοινωνική αποτελεσματικότητα στην καλλιτεχνική αγωγή	Θεωρία: Τι πρεσβεύει η τάση της κοινωνικής αποτελεσματικότητας στην καλλιτεχνική αγωγή; Ποιοι είναι οι βασικοί παιδαγωγοί της συγκεκριμένης προσέγγισης; 6ο Εικαστικό εργαστήριο: Η σύγχρονη τέχνη: εφήμερα έργα.
8 ^η	4. Η μοντέρνα εποχή, η παιδική τέχνη και η θέση του μαθήματος των εικαστικών στην προσχολική αγωγή.	Η μοντέρνα εποχή, η παιδική τέχνη και η θέση του μαθήματος των εικαστικών στην προσχολική αγωγή.	Θεωρία: Σε ποια χρονική περίοδο αναπτύχθηκε η μοντέρνα τέχνη; Επηρεάστηκαν οι μοντέρνοι καλλιτέχνες από την παιδική τέχνη; Αν ναι πως είναι εμφανές αυτό στα έργα τους; Τι είναι η παιδική και τι η σχολική τέχνη; 7ο Εικαστικό εργαστήριο: Η γλυπτική Ι, Η αφαιρετική μέθοδος.
9 ^η	5. Οι σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις του 21 ^{ου} αιώνα: εφαρμογές στην Προσχολική Εκπαίδευση	Α) Η διδασκαλία στον οπτικό πολιτισμό.	Θεωρία: Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της διδακτικής προσέγγισης του Οπτικού πολιτισμού; Ποιες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες κατέστησαν αναγκαία την διδακτική προσέγγιση του οπτικού πολιτισμού τον 21ο αιώνα; 8ο Εικαστικό εργαστήριο: Η γλυπτική ΙΙ, Προσθετική μέθοδος: η πηλοπλαστική - νέες τεχνολογίες.

10 ^η		Β) Η διδασκαλία στον υλικό πολιτισμό	Θεωρία: Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της διδακτικής προσέγγισης στον υλικό πολιτισμό; Τι ρόλο παίζουν τα αντικείμενα στην εικαστική δημιουργία; 9ο Εικαστικό εργαστήριο: Η γλυπτική ΙΙΙ, Η προσθετική μέθοδος και η ψηφιοπλαστική.
11 ^η		Γ) Η τέχνη ως μορφή έρευνα και η διδασκαλία.	Θεωρία: Ποια είναι τα χαρακτηριστικά την εικαστικής διερευνητικής μάθησης; 10ο Εικαστικό εργαστήριο: Η Χαρακτική
12 ^η	6.Αποσαφήνιση εικαστικών όρων των ΠΣ Εικαστικών		Θεωρία: Ποια είναι τα θεματικά πεδία του ΠΣ Εικαστικών; Πως χρησιμοποιώ το ΠΣ για τον σχεδιασμό εικαστικών δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο;
13 ^η	Ανασκόπηση ύλης Παρουσίαση εικαστικών εργασιών: «Το κινητό μουσείο»		

Βασική Βιβλιογραφία (ανά ενότητα μαθημάτων)

Η καλλιτεχνική και σχεδιαστική ανάπτυξη των νηπίων και των παιδιών.

- Charman, L. (1993) *Διδακτική της Τέχνης: Προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική Αγωγή*. Αθήνα: Νεφέλη. (επιλογή κειμένων).
- Κούβου Ο. (2016). *Παιδικό σχέδιο, Η γνωστική προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg. (επιλογή κειμένων).
- Ντάουχερ Χ., Σαίτς Ρ. (2009), *Διδακτική των Εικαστικών Τεχνών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. (επιλογή κειμένων).

Η δημιουργική ικανότητα και η δημιουργική προσωπικότητα

- Ντάουχερ Χ., Σαίτς Ρ. (2009), *Διδακτική των Εικαστικών Τεχνών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. (επιλογή κειμένων).

Ιστορία της Εικαστικής Αγωγής τον 20^ο αιώνα

- Σάλλα Τ. (2008). *Καλλιτεχνική Παιδεία και Παιδαγωγικά Συστήματα. Ιστορία της Εικαστικής Αγωγής στα Εκπαιδευτικά Συστήματα*. Αθήνα: Νήσος. (επιλογή κειμένων).

Η μοντέρνα εποχή, η παιδική τέχνη και η θέση του μαθήματος των εικαστικών στην προσχολική αγωγή.

- Arnheim, R. (1999). *Τέχνη και οπτική αντίληψη*. Αθήνα: Θεμέλιο. (επιλογή κειμένων).
- Gombrich, E. H. (1995). *Το Χρονικό της Τέχνης*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης. (επιλογή κειμένων).
- Efland A. (1976). The School Art Style: A Functional Analysis. *Studies in Art Education*. 17:2. pp. 37-44. <http://sites.msudenver.edu/wp-content/uploads/sites/384/2018/02/Efland-School-Art-Style.pdf>.

Οι σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις του 21^{ου} αιώνα: εφαρμογές στην Προσχολική Εκπαίδευση

- Blandy D. Bolin E. P. (2018). *Learning Things: Material Culture in Art Education*. New York: Teacher College Press. 1^ο κεφάλαιο.
- Duncum P. (2020). *Picture Pedagogy, Visual Culture Concepts to Enhance the Curriculum*. London: Bloomsbery. (Εισαγωγή και 1ο κεφάλαιο).
- Leavy P. (2020) (Λέτσιου Μ. επιμ.). *Η καλλιτεχνική δημιουργία ως μέθοδος: Έρευνα μέσω της τέχνης*. Αθήνα: Gutenberg. (επιλογή κειμένων).
- Σάλλα Τ. (2011). *Σύγχρονες Προσεγγίσεις στην Διδακτική της Τέχνης*. Αθήνα: Νήσος. (1^ο, 2^ο 3^ο Κεφάλαια).

Αποσαφήνιση εικαστικών όρων των ΠΣ Εικαστικών

- Λέτσιου Μ. (2023). Οδηγός Εκπαιδευτικού για τα Εικαστικά στις Α' και Β' τάξεις Δημοτικού. ΙΕΠ. <http://iep.edu.gr/el/nea-ps-provoli>.
- Λέτσιου Μ. (2023). ΠΣ Εικαστικών Δημοτικού Α' και Β' τάξεις. ΙΕΠ. <http://iep.edu.gr/el/nea-ps-provoli>.

Οδηγός Εκπαιδευτικού & ΠΣ στην Προσχολική Εκπαίδευση (2023). <http://iep.edu.gr/el/nea-ps-provoli>.

Το εικαστικό σημειωματάριο – sketchbook

Λέτσιου, Μ. (2012). Το sketchbook ως εργαλείο μάθησης. *Εικαστική παιδεία*, τεύχ. 28, Έκδοση της Ένωσης Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων, σελ. 104 - 107.

Irwin, L. R. & de Cosson, A. (2004). *A/r/tography. Rendering Self Through Arts-Based Living Inquiry*. Vancouver: Pacific Educational Press. (επιλογή κειμένων).

Συμπληρωματική βιβλιογραφία του μαθήματος

Arnheim, R. (2007). *Οπτική σκέψη*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Arnheim, R. (1999). *Τέχνη και οπτική αντίληψη*. Αθήνα: Θεμέλιο.

Βάος, Α. (2000). *Εικαστική Αγωγή στην Ελληνική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Βάος, Α. (2008). *Ζητήματα Διδακτικής των Εικαστικών Τεχνών*. Αθήνα: Πολιτεία.

Βάος, Α. (2015). *Εικαστική Πράξη και Εκπαίδευση*. Αθήνα: Πολιτεία.

Chapman, L. (1993). *Διδακτική της τέχνης: Προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή*. Αθήνα: Νεφέλη.

Danto, C. A. (2014). *Τι είναι αυτό που το λένε τέχνη*; Αθήνα: Μεταίχμιο.

Duncum P. (2020). *Picture Culture, Visual Culture Concepts to Enhance the Curriculum*. London: Bloomsbury Academy.

Edwards, G., Gandini, L., Forman, G. (Επ.) (2014). *Reggio Emilia, Οι Χίλιες Γλώσσες των Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας*. Αθήνα: Πατάκη.

Κούβου Ο. (2016). *Παιδικό σχέδιο, Η γνωστική προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg.

Κούβου Ου. (2019). *Διδάσκοντας Σχέδιο σε Παιδιά, Μαθήματα Διαπραγματευτικής σχεδίασης*. Αθήνα:

Gutenberg.

Laven, R. (2020). *The Čížek Story as Graphic Novel*. Los Angeles: Dustin Garnet, California State University.

Λέτσιου, Μ. (2012). Το sketchbook ως εργαλείο μάθησης. *Εικαστική παιδεία*, τεύχ. 28, Έκδοση της Ένωσης Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων, σελ. 104 - 107.

Μαγουλιώτης, Α. (2002), *Εικαστικές δημιουργίες Ι: Μέσα από την παρατήρηση*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Μαγουλιώτης, Α. (2002), *Εικαστικές δημιουργίες ΙΙ: Μέσα από τη φαντασία*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Μαγουλιώτης, Α. (2014) *Εικαστική Παιδαγωγική*. Αθήνα: Συμμετρία.

Marshall, J. (2019). *Integrating the Visual Arts Across the Curriculum, An Elementary Middle School Guide*. New York: Teacher College Press.

Νάκου, Ε. (2001) *Μουσεία: Εμείς, τα Πράγματα και ο Πολιτισμός*. Αθήνα: Νήσος.

Παύλου, Β. (2018). *Εικαστικές Τέχνες και Εκπαίδευση. Τα παιδιά ως Θεατές και Παραγωγοί Έργων Τέχνης*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.